

Кобрынская раённая цэнтралізаваная
бібліятэчная сістэма
Адзел абслугоўвання і інфармацыі

Водныя шляхі Кобрынскага краю

Інфармацыйна-бібліяграфічны бюлетэнь
з цыкла
«Па старонках календара нашай памяці»

2-е выданне,
дапрацаванае і дапоўненае

Кобрын
2025

УДК 016:556.53(476.7)

ББК 91.9: 28(4Беи)

В62

Складальнік

С. Д. Курачук - бібліёграф I катэгорыі
аддзела абслугоўвання і інфармацыі
Кобрынскай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы

Водныя шляхі Кобрынскага краю :
В62 інфармацыйна-бібліяграфічны бюлетэнь з цыкла
«Па старонках календара нашай памяці». – 2-е выд,
дапрац. і дап. / Кобрынская раённая цэнтралізаваная
бібліятэчная сістэма, аддзел абслугоўвання і
інфармацыі ; склад. С. Д. Курачук. – Кобрын, 2025. –
- 32 с. : фат.

Выданне прысвечана юбілейным датам каналаў,
якія знаходзяцца ў межах Кобрынскага раёна. Будзе
карысны настаўнікам, навучэнцам, бібліятэкарам,
краязнаўцам, шырокаму колу чытачоў, якія вывучаюць
свой край, цікавяцца прыродай, прыроднымі рэсурсамі,
экалагічным становішчам Кобрыншчыны.

УДК 016:556.53(476.7)

ББК 91.9: 91.9:28(4Беи)

© ГУК «Кобрынская раённая цэнтралізаваная
бібліятэчная сістэма», 2025

Прадмова

На тэрыторыі Брэстчыны агульная даўжыня вялікіх і малых каналаў, якія былі выкапаны з рознымі мэтамі, складае не менш як 110 тысяч кіламетраў. Іх хопіць, каб 2,5 раза абагнуць зямны шар.

Тры каналы, якія знаходзяцца ў межах Кобрынскага раёна, з'яўляюцца юбілярамі 2025 года. Найстарэйшаму меліярацыйнаму каналу Беларусі - каналу Бона (**1540**) - спаўняецца ў бягучым годзе 485 гадоў з пачатку будаўніцтва. Адзначаюць свае юбілейныя даты такія каналы, як Дняпроўска-Бугскі (**1775 - 250 гадоў**) і Арэхаўскі (**1905 - 120 гадоў**).

Інфармацыйна-бібліяграфічны бюлетэнь уключае тры раздзелы: «Самы стары меліярацыйны канал Беларусі», «Дняпроўска-Бугскі канал: скрозь стагоддзі і лёсы», «Арэхаўскі - магістральны меліярацыйны канал». Спіс крыніц прадстаўлены кнігамі, артыкуламі з перыядычных выданняў розных гадоў выдання. Размешчаны ў наступнай паслядоўнасці: спачатку кнігі ў алфавіце аўтараў, назваў (з перавагай энцыклапедычных выданняў), потым артыкулы з газет і часопісаў у адваротным парадку (у межах года – па алфавіце). Выданне змяшчае фотаздымкі.

Інфармацыйна-бібліяграфічны бюлетэнь «Водныя шляхі Кобрынскага краю» будзе карысны настаўнікам, навучэнцам, бібліятэкарам, краязнаўцам, усім тым, хто вывучае свой край, цікавіцца прыродай, прыроднымі рэсурсамі, экалагічным становішчам Кобрыншчыны.

Самы стары меліярацыйны канал Беларусі

Канал Бона – 485 гадоў з пачатку будаўніцтва

У кнізе «Памяць. Кобрынскі раён» у раздзеле кароткай ілюстраванай храналогіі 1540 год адзначаны як час пракладання па тэрыторыі Кобрынскага раёна канала каралевы Боны – першага вядомага на Беларусі меліярацыйнага аб’екта.

Канал Бона — меліярацыйны канал у Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь, левы прыток Мухаўца. Даўжыня складае 34 км. Пачынаецца за два км ад вёскі

Заор'е Маларыцкага раёна, працякае па Кобрынскім раёне і ўпадае ў раку Мухавец, заходней Кобрына.

Канал з'яўляецца найстаражытным падобным збудаваннем на тэрыторыі Беларусі. Пабудаваны па ініцыятыве каралевы польскай і вялікай княгіні літоўскай Боны Сфорца Д'Арагона (1494-1557). У гонар каралевы ён завецца канал Бона (у мінулым - канал каралевы Боны).

Імя Боны ўшанавана невыпадкова. Дачка міланскага герцага Джана Галеаццо Сфорцы і Ізабэлы Арагонскай Бона была высокаадукаванай жанчынай, валодала шматлікімі мовамі, займалася гісторыяй, правам, прыродазнаўчымі навукамі. Яна праводзіла эканамічныя рэформы, была зацікаўлена ў пашырэнні вялікакняжацкіх земляў, павышэнні іх натуральнай урадлівасці.

У першай палове XVI стагоддзя Бона пачала актыўную дзейнасць па правядзенні маштабнай аграрнай рэформы на землях, якія ёй належалі. Каралева часта наведвала свае маёнткі, некалькі разоў прыезджала і ў Кобрын. У ходзе рэформы, якая атрымала назву валочная памера, праводзіліся абмер зямель і дзяленне іх на стандартныя ўчасткі — валокі. Акрамя таго, праводзілася рэвізія, у ходзе якой збіраліся дадзеныя аб стане зямель. Правядзенне зямельнай рэформы, засяленне раней

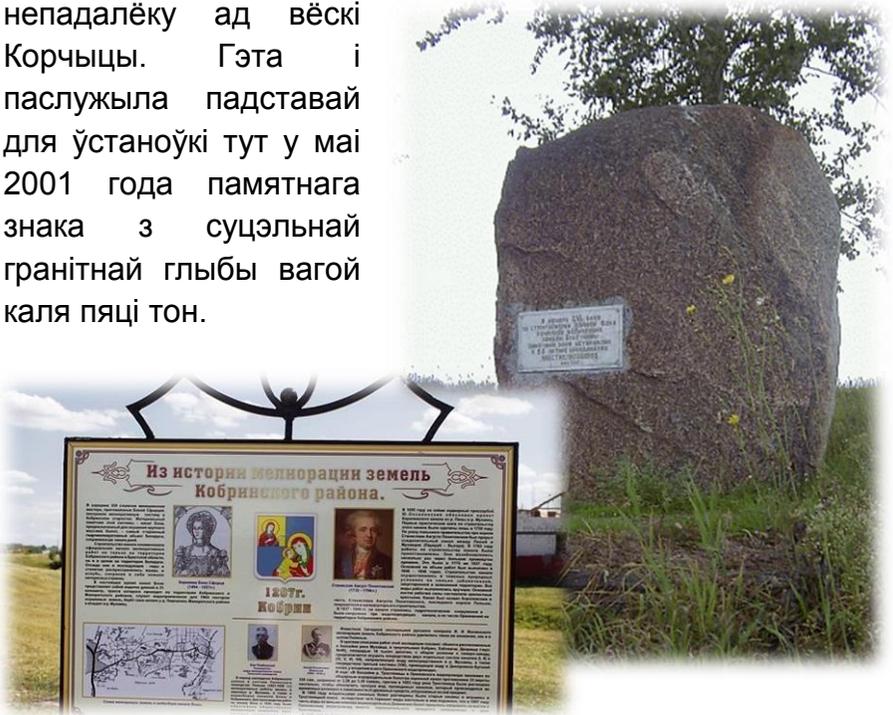
неабжытых зямель зрабілі неабходным правядзенне работ па меліярацыі. Тады і пачаліся першыя меліярацыйныя работы паблізу Кобрына. Акрамя будаўніцтва канала, названага ў гонар Боны, ёю была арганізавана спроба асушэння балота паўднёвей Кобрына. Прыкладу каралевы рушылі ўслед некалькі буйных землеўладальнікаў, якія распарадзіліся правесці ў сваіх маёнтках асушальныя каналы. Мэтай каналабудаўніцтва ў валадарствах Боны было паляпшэнне, прычым пасяховае, сенакосных і прылеглых ворных угоддзяў.

Будаўніцтва канала азнаменавала афіцыйны пачатак меліярацыйных работ не толькі на тэрыторыі Кобрынскага раёна і Брэсцкай вобласці, але і ў цэлым на тэрыторыі Беларусі. У часы Боны быў пабудаваны не адзін, а некалькі магістральных каналаў па праекту італьянскіх гідратэхнікаў, іх трасы ўліліся ў сучасныя гідрамеліярацыйныя сістэмы.

У перыяд знаходжання Кобрынскага раёна ў складзе Палескага ваяводства Польшчы (1921-1939) меліярацыйныя працы вяліся ў вярхоўі р. Мухавец, а таксама ў вадазборах каналаў Боны і Кобрынскага. Існуюць дакументы 1930-х гадоў па рамонту і рэканструкцыі канала. Уяўляе цікавасць праект рэгуляцыі канала каралевы Боны і яго прытокаў, складзены аддзелам земляробства і зямельных рэформаў Палескага ваяводскага ўпраўлення г. Брэста 25 студзеня 1934 года. Гэта доўгатэрміновая праграма з указаннем розных відаў работ і сродкаў, што выдзяляюцца на іх аплату. Для вядзення работ па канале Бона ў 1936 годзе было створана грамадскае меліярацыйнае прадпрыемства, дзе знаходзіла прымяненне

праца зняволеных. У 1939-1940 гадах канал быў падоўжаны ад вёскі Хідры да вёскі Заор'е.

У архіўных дакументах ёсць упамінанне аб тым, што першыя работы па пракладцы канала Бона былі пачаты непадалёку ад вёскі Корчыцы. Гэта і паслужыла падставай для ўстаноўкі тут у маі 2001 года памятнага знака з суцэльнай гранітнай глыбы вагой каля пяці тон.

На ёй замацавалі дошку з надпісам: «У пачатку XVI стагоддзя з будаўніцтва канала Бона пачалася меліярацыя зямель Брэстчыны. Памятны знак устаноўлены да 60-годдзя аб'яднання «Брэстмеліявадгас»». На другім беразе канала Бона меліяратары абсталявалі востраў, абнесены рвом, пасадзілі алеі з ліпы. Непадалёку ад памятнага знака канал перагарадзіў шлюз для рэгулявання ўзроўню вады.

Сёння знак, прысвечаны першаму меліярацыйнаму каналу, знаходзіцца ў Кобрыне па вуліцы Дружбы на беразе канала.

У розныя перыяды гісторыі мясцовыя ўлады ў большай ці меншай ступені клапаціліся пра канал. Але за доўгія гады свайго існавання гідратэхнічны аб'ект замуляўся, зарастаў хмызняковай расліннасцю, размываўся струменямі паводкавых вод. У раёне горада ён быў моцна завалены бытавымі адходамі і смеццем і меў непрывабны выгляд. У 2000-х гадах праблема капітальнага рамонту наспела. У 2007–2008 гадах на гэтыя мэты было выдаткавана больш за 290 мільёнаў рублёў, і Кобрынскім прадпрыемствам меліярацыйных сістэм праведзены вялікія аб'ёмы рамонтных работ на ўчастку даўжынёй 20 км.

Гістарычны канал Бона і цяпер выконвае свае непасрэдня функцыі. Праўда, цяпер ён абмялеў, месцамі

зарос багавіннямі. Але і ў такім выглядзе ўражвае тым аб'ёмам земляных работ, якія давялося выканаць уручную нашым продкам. Колькі б вады ні працякло па каналу, яго гістарычная назва і нашым нашчадкам будзе напамінаць аб мінулым роднага краю. Канал Бона - гэта матэрыяльны помнік гісторыі меліярацыі, створаны для асушэння значнай часткі тэрыторыі.

Бона, меліярацыйны канал // Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. – Мінск, 1996. – Т. 3. – С. 211.

Бона, мелиоративный канал // Природа Беларуси : энциклопедия : в 3 т. – Минск, 2010. – Т. 2. Климат и вода. – С. 58.

Бона, меліярацыйны канал // Блакітная кніга Беларусі (водныя аб'екты Беларусі) : энцыклапедыя. - Мінск, 1994. — С. 71.

Казлоў, Л. Р. Бона Сфорца / Л. Р. Казлоў // Памяць. Кобрынскі раён: гісторыка-дакументальная хроніка. - Мінск, 2002. - С. 46-47 : фат.

Калинин, М. Ю. Глава 3. Водные ресурсы / М. Ю. Калинин // Природные ресурсы и охрана окружающей среды Кобринского района / М. Ю. Калинин. – Минск, 2009. - С. 61-97 : фот.

Мешечко, Е. Н. Канал Бона / Е. Н. Мешечко // Путешествие по Беларуси. В краю Немана, Западного Буга и Припяти : путеводитель / Е. Н. Мешечко. – Брест, 2012. – С. 19-20.

Водныя шляхі Кобрынскага краю : інфармацыйна-бібліяграфічны бюлетэнь з цыкла «Па старонках календара нашай памяці» / УК «Кобрынская цэнтральная раённая бібліятэка», аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад.: С. Д. Курачук, Л. П. Сысоева. - Кобрын, 2015. – Вып. 1. – 24 с. : [12] каляр. іл.

Белов, Д. Новый мост через Бону: ждаты осталось недолго / Дмитрий Белов // Кобрынскі веснік. - 2021. — 25 верасня (№ 76). — С. 3 : фот.

В Кобрине завершается строительство дороги и моста через канал Бона.

Новик, Г. Мелиорация начиналась задолго до наших дней : ее на Полесье еще в XI веке предприняла королева польская Бона Сфорца / подготовила Галина Новик // Навіны Камянеччыны. - 2018. - 18 жніўня (№ 33). - С. 5.

Радзюк, К. Водна-балотны квэст, ці Якое дачыненне да балот мела Бона Сфорца? / Кацярына Радзюк // Родная прырода. – 2015. - № 2. – С. 4-5.

Канал Бона – юбіляр // Кобрын-інформ. – 2010. – 26 августа. – С. 6.

Навумчык, М. Канал Бона / Мікалай Навумчык // Голас часу. Маларыта, 2009. - 18 красавіка. - С. 2.

Тимошук, Л. Каналу Бона – вторую жизнь / Лариса Тимошук // Кобрынскі веснік. – 2007. – 19 верасня. - С. 2.

Ведётся ремонт канала Бона в г. Кобрине.

Сацук, А. Канал Бона: з гісторыі малых рэчак / Аляксей Сацук // Кобрынскі веснік. – 2002. – 21 верасня (№ 88-89). – С. 7.

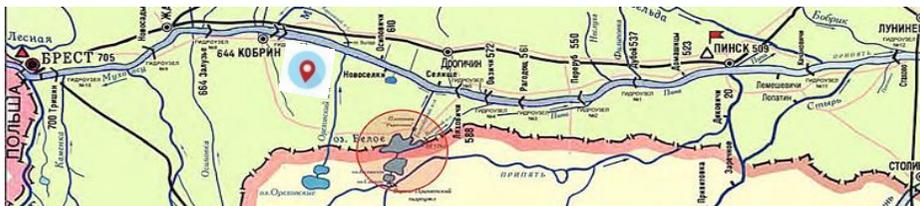
Сацук, А. Памятны знак / Аляксей Сацук // Кобрынскі веснік. – 2002. – 24 ліпеня.

Кіруючыся гістарычнай датай непадалёку ад в. Корчыцы на беразе канала ўстанавілі памятны знак.

Петрова, С. Королева Бона была бы рада / С. Петрова // Живая вода. – 1997. – 24 мая.

Кобринское ПМК благоустраивает канал Бона.

Дняпроўска – Бугскі канал: скрозь стагоддзі і лёсы *250 гадоў з пачатку будаўніцтва*

З XVIII стагоддзя нясе свае воды, абмываючы землі кобрынскія, Дняпроўска-Бугскі канал. І хоць нямала было напісана пра гэту водную артэрыю, не вычэрпваецца цікавасць людзей да яе і яе своеасаблівай гісторыі.

Дняпроўска-Бугскі канал — выдатны інжынерны помнік і адзін з найстарэйшых суднаходных каналаў Усходняй Еўропы. Ён размешчаны на Палессі і злучае рэкі Прыпяць, Піну і Мухавец, прыток Заходняга Буга. Гэта водны шлях паміж гарадамі Пінскам і Брэстам, праходзіць па тэрыторыі Брэсцкага, Кобрынскага, Драгічынскага, Іванаўскага і Пінскага раёнаў. Агульная працягласць канала складае 244 км.

Першы праект працаўкі Дняпроўска-Бугскага канала, як кажуць гісторыкі, быў зроблены польскім картографам Ф. Чакі толькі ў 1766 годзе. А будаўніцтва пачалося пры апошнім польскім каралю Станіславе Аўгусте Панятоўскім у 1775 годзе і доўжылася каля васьмі

гадоў, пасля чаго паласа забалочанай поймы паміж Мухаўцам і Пінай, дзякуючы злучальнаму каналу «даўжынёй у 56 вёрст і 12 сажняў», перастала быць цяжкапераадольнай.

Увесну 1784 года па ініцыятыве Матэвуша Бутрымовіча судны, грузаня вэнджанай рыбай, мёдам, воскам і іншымі мясцовымі таварамі, упершыню адправіліся па канале з Пінска ў Варшаву і далей у Гданьск. У верасні 1784 года будаўніцтва канала наведаў кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі, які афіцыйна адкрыў суднаходства на канале, праплыў па ім са світай у 40 чалавек на выдзеўбаным з аднаго дубовага ствала судне. Кароль чатыры дні правёў у мястэчку Гарадзец пад Кобрынам - з тых часоў канал стаў звацца няйначай як Каралеўскі.

Пасля заканчэння будаўніцтва канал уяўляў сабой неглыбокі роў шырынёй 20 локцяў (локаць – 58 см) і

даўжынёй 56 вёрст, па якім з цяжкасцю маглі праходзіць невялікія судны. Доўгі час канал не меў нават дакладнай назвы. Яго называлі то Мухавецкім, то Каралеўскім, то Кобрынскім. Толькі 8 снежня 1846 года з'явіўся ўказ аб найменаванні гэтага воднага шляху Дняпроўска-Бугскім каналам.

Ужо ў першай палове XIX стагоддзя была звернута ўвага на немагчымасць выкарыстоўваць канал на працягу значнай часткі навігацыйнага перыяду з-за мелкаводдзя. У сувязі з гэтым у 1839 годзе пачалося ўвядзенне шэрагу гідратэхнічных збудаванняў як у сістэме канала, так і яго водаправодаў – Белаазерскага, Арэхаўскага, Турскага. Работы былі закончаны ў 1846 годзе. У 1846–1848 гадах канал быў пашыраны, павялічана глыбіня, што дазволіла выкарыстоўваць яго для рэгулярнага суднаходства.

З цягам часу ў сувязі з хуткім ростам чыгуначнай сеткі ў заходніх губернях на канал звярталася ўсё менш увагі. Грузавое суднаходства амаль не павялічвалася, затое ў значнай ступені вырас лесасплаў. У 1897 годзе па канале прайшлі 407 невялікіх суднаў і 13692 платы.

У перыяд польскай акупацыі канал тэрэтычна лічыўся даступным для суднаў даўжынёй 50 м пры шырыні 14 м і асадцы 1 м. На самай справе судны нават меншых памераў з'яўляліся на паўзакінутым канале толькі ў паводку. Канал да таго заплываў зямлёй, што нават сплаў плытоў станавіўся амаль немагчымым.

Пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР паводле рашэння савецкага ўрада ў кароткі тэрмін быў распрацаваны праект рэканструкцыі канала з такім разлікам, каб асноўныя работы былі закончаны да пачатку

навігацыі 1940 года. Пры дапамозе магутных машын было расшырана і паглыблена існуючае рэчышча, а на адлегласці 22 км ад Кобрына да Выгады пракладзены новы адрэзак канала, які працягнуўся да ўсходніх ускраін Кобрына.

Далейшая праца на канале была перапынена Другой сусветнай вайной. З самага пачатку акупацыі гітлераўцы шмат разоў спрабавалі аднавіць суднаходства. Усе гідразбудаванні канала ахоўваліся паліцэйскімі камандамі па 10–15 чалавек, вакол зроблены акопы, на подступах устаноўлены агароджы з калючага дроту.

На берагах Дняпра-Буга завязалася доўгая і ўпартая барацьба. У снежні 1942 года Беларускі штаб партызанскага руху распрацаваў план зрыву перавозак праціўніка па Дняпроўска-Бугскім канале. Дыверсійныя групы атрадаў імя Лаза, імя Кутузава, імя Суворова ў лютым – сакавіку 1943 года вывелі са строю Оўзіцкі, Ляхавіцкі, Рагада-

шчанскі гідравузлы, у маі — шлюзы Пераруб і Радастаўскі на Белаазёрскім канале.

У жніўні 1943 года на поўдзень ад канала ўтварылася партызанская зона даўжынёй 70–80 км і ўглыб 50–60 км. Летам і восенню 1943 года акупанты некалькі разоў спрабавалі захапіць вёскі ўздоўж канала. Асабліва цяжкія баі ішлі ля вёсак Адрыжын, Перакрысце, Кончыцы, Махро, Кублік, Белін, Зарэчка, Ляхавічы. У лютым – сакавіку 1944 года партызаны гераічна вытрымалі 40-дзённую абарону на працягласці 50 км уздоўж канала.

Удзельнікі аднаўлення кобрынскага ўчастка Дняпроўска-Бугскага канала, 1946—1947 гг.

На працягу 1944-1946 гадоў былі ліквідаваны ўсе нанесеныя вайной разбурэнні і ў далейшым канал быў рэканструяваны. У маі 1945 года пачалося суднаходства на адноўленым Дняпроўска-Бугскім канале. Цяпер нават у самыя засушлівыя гады рэгулярнае суднаходства працягваецца ўвесь навігацыйны перыяд.

З моманту свайго стварэння Дняпроўска-Бугскі канал адыгрываў ключавую ролю ў развіцці гандлю і транспартнай сістэмы. Ён дазваляў ажыццяўляць водную перавозку грузаў паміж Цэнтральнай Еўропай і поўднем Расійскай імперыі. У XIX стагоддзі па канале праходзілі не толькі гандлёвыя суда, але і ваенныя — у тым ліку мінаносцы, пабудаваныя на Балтыцы і адпраўленыя ў Севастопаль. У савецкі перыяд канал таксама актыўна выкарыстоўваўся для перавозкі грузаў, асабліва пасля яго аднаўлення.

У 1970 годзе канал рэканструявалі, давялі яго габарыты да ўзроўня, прымальнага для судоў змешанага плавання «рака - мора». У савецкія гады грузазварот па гэтай артэрыі дасягаў 1,8 млн.т, у т. л. экспартна-імпартны - 900 тысяч т. Навігацыя ажыццяўлялася з красавіка па кастрычнік. У перыяд з 1978 года па 1991 год было вынята 17.580.000 метраў кубічных грунту і рэканструявана 244 км воднага шляху. За перыяд з 1973 года па 1992 год было пабудавана замест драўляных сем водапрапускных плацін, восем вадаспускаў з жалезабетону.

У 1997 годзе Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь прынята праграма развіцця рачных і марскіх перавозак да 2010 года, якая ўключала план рэканструкцыі гідратэхнічных збудаванняў Дняпроўска-Бугскага канала. У ходзе выканання праграмы ажыццёўлена рэканструкцыя шлюзаў, замена састарэлых гідратэхнічных збудаванняў і іншыя віды работ. Рэканструкцыя і ўдасканаленне канала працягваецца і ў наш час. Пабудаваны і будуецца новыя гідратэхнічныя збудаванні (Дубое, Кобрын, Навасады, Залуз'е, Брэст і інш.), будуецца невялікія ГЭС.

Сёння ў перыяд навігацыі на Дняпроўска-Бугскім кіпіць жыццё. Баржы зноў дастаўляюць грузы на новабудоўлі гарадоў. Канал акультураны для паспяховага суднаходства, адрамантаваны старыя і пабудаваны новыя шлюзы. Праведзена маштабная рэканструкцыя сістэмы гідразбудаванняў на Дняпроўска-Бугскім канале, у выніку якой на паўднёва-ўсходняй ускраіне горада ўступіў у строй шлюз, які адпавядае ўсім сучасным транспартна-тэхнічным стандартам, які адкрыў для Кобрына магчымасць выкарыстоўваць у гаспадарчых і турыстычных мэтах сістэму воднага транспарта.

Новы кобынскі шлюз - гэта самы вялікі шлюз у Беларусі, пабудаваны для паляпшэння суднаходных умоў на Дняпроўска-Бугскім канале. Ён мае перапад вады

больш за 5,5 метраў, даўжыню шлюзавай камеры 120 метраў і дазваляе судам затрачваць значна менш часу на яго праходжанне. Дарэчы, усе шлюзы, якія прайшлі рэканструкцыю, як і новы шлюз «Кобын», адпавядаюць

параметрам класа Va класіфікацыі еўрапейскіх унутраных водных шляхоў міжнароднага значэння.

Нялёгкая біяграфія Дняпроўска-Бугскага канала - найбагатая частка гісторыі не толькі Кобрынскага раёна і Брэсцкай вобласці, але і рэспублікі ў цэлым і нават прылеглых да яе дзяржаў. Дняпроўска-Бугскі канал - помнік гідратэхнічнага будаўніцтва на Беларусі. Ён не толькі адыгрываў важную ролю ў эканоміцы і абароне розных дзяржаў, але і сёння ўяўляе цікавасць як унікальная славукасць, якую можна ўбачыць падчас захапляльных экскурсій па Беларусі. Дзякуючы прыроднаму асяроддзю, захаваным шлюзам і старадаўняй архітэктуры гідратэхнічных збудаванняў, Дняпроўска-Бугскі канал прыцягвае турыстаў, якія жадаюць пазнаёміцца з гісторыяй і прыгажосцю Палесся.

Жукоўская, Г. С. Дняпроўска-Бугскі канал / Г. С. Жукоўская // Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. - Мінск, 2002. - Т. 6. - С. 171.

Цюльпанаў, А. І. Дняпроўска-Бугскі канал / А. І. Цюльпанаў // Беларуская савецкая энцыклапедыя : у 12 т. – Мінск, 1971. – Т. 4. – С. 248.

Цюльпанаў, А. І. Дняпроўска-Бугскі канал / А. І. Цюльпанаў // Беларуская ССР : кароткая энцыклапедыя. – Мінск, 1979. – Т. 2. – С. 248-249.

Днепровско-Бугский канал // Республика Беларусь : энциклопедия : в 6 т. – Минск, 2006. – Т. 3. – С. 391.

Днепровско-Бугский канал // Регионы Беларуси : энциклопедия : в 7 т. - Минск, 2009. - Т. 1, кн. 1. - С. 329.

Буракоўская, Н. Дняпроўска-Бугскі канал / Ніна Буракоўская // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. - Мінск, 1996. - Т. 3. - С. 262.

Дняпроўска-Бугскі канал // Энцыклапедыя прыроды Беларусі : у 5 т. – Мінск, 1983.- Т. 2.- С. 196-197.

Дняпроўска-Бугскі канал // Блакітная кніга Беларусі : энцыклапедыя. – Мінск, 1994. – С. 146.

Дняпроўска-Бугскі канал // Блакітны скарб Беларусі : энцыклапедыя. - Мінск, 2007. - С. 164–165.

Доўнар, А. Каралеўскі канал / Аляксандр Доўнар // Вялікае княства Літоўскае : энцыклапедыя : у 2 т. - Мінск, 2007. - Т. 2. - С. 47.

Макаревич, А. А. Днепровско-Бугский канал / А. А. Макаревич // Природа Беларуси : энциклопедия : в 3 т. - Минск, 2010. - Т. 2 : Климат и вода. - С. 152–153.

Днепровско-Бугский канал // Брест : энциклопедический справочник. – Минск, 1987. – С. 200-201.

Алексяюк, М. І. Дняпроўска-Бугскі канал / М. І. Алексяюк // Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Брэсцкая вобласць. – Мінск, 1984. – С. 221.

Алексеюк, М. И. Днепровско-Бугский канал / М. И. Алексеюк // Свод памятников истории и культуры Белоруссии. Брестская область. - Минск, 1990. - С. 245.

Днепровско-Бугский канал // Преображенная земля / автор текста П. Русецкий. – Минск, 1987. – С. 16.

Днепро-Бугский канал // От Беловежской пуши до полесских болот : путеводитель по Брестской области. – Минск, 2013. – С. 140-141.

Дняпроўска-Бугскі канал // Рэкі, азёры і вада-сховішчы Беларусі. – Мінск, 1979. – С. 67.

Калинин, М. Ю. Днепро-Бугский канал / М. Ю. Калинин // Природные ресурсы и охрана окружающей среды Кобринского района / М. Ю. Калинин. - Минск, 2009. – С. 66-68.

Литвинчук, В. А. Там, за Днепро-Бугом / В. А. Литвинчук. – Брест, 1992. – 265 с.

Мартынаў, А. М. Дняпроўска-Бугскі канал / А. М. Мартынаў // Памяць. Кобрынскі раён : гісторыка-дакументальная хроніка. - Мінск, 2002. - С. 419-420.

Мешечко, Е. Н. Днепро-Бугский канал / Е. Н. Мешечко // Путешествие по Беларуси. В краю Нёмана, Западного Буга и Припяти : путеводитель / Е. Н. Мешечко. - Брест, 2012. - С. 15–18.

Пирожник, И. И. Днепро-Бугский канал / И. И. Пирожник, В. С. Аношко, С. И. Кот // Дорогами дружбы : Белорусское и Украинское Полесье / И. И. Пирожник, В. С. Аношко, С. И. Кот. – Минск, 1985. – С. 67-68.

Сарычев, В. Днепро-Бугский канал / Василий Сарычев // В поисках утраченного времени / Василий Сарычев. – Брест, 2007. – Кн. 2. – С. 254-256.

Дняпроўска-Бугскі канал – 250 гадоў з пачатку будаўніцтва // Зводны каляндар дат і падзей Кобрыншчыны : краязнаўча-бібліяграфічны каляндар на 2021–2025 гг. / Кобрынская раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, цэнтральная раённая бібліятэка, аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад.: С. Д. Курачук, Л. С. Дардзюк. - Кобрын, 2020. - С. 154.

Водныя шляхі Кобрынскага краю : інфармацыйна-бібліяграфічны бюлетэнь з цыкла «Па старонках календара нашай памяці» / УК «Кобрынская цэнтральная раённая

бібліятэка», аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад.: С. Д. Курачук, Л. П. Сысоева. - Кобрын, 2015. – Вып. 1. – 24 с. : [12] каляр. іл.

23 снежня 1637 г. : Даты. Падзеі. Людзі // Звязда. - 2017. — 23 снежня. — С. 12.

Упершыню выказана ідэя будаўніцтва Дняпроўска-Бугскага канала.

Мешечко, Е. Н. Днепровско-Бугская водная система как потенциальный туристско-рекреационный объект Европы / Е. Н. Мешечко, Д. В. Никитюк, С. А. Михайловский // География в школе. - 2017. - № 7. - С. 27–30.

23 снежня 1637 г. : Даты. Падзеі. Людзі // Звязда. - 2016. — 7 снежня. — С. 16.

Упершыню выказана ідэя будаўніцтва Дняпроўска-Бугскага канала, а ў 1785 г. у мястэчку Гарадзец Кобрынскай эканоміі адбылося адкрыццё Каралеўскага канала.

Говоровский, Б. Реки и время текут... : [Днепровско-Бугский канал, историческая справка] / Бронислав Говоровский // Транспортный вестник. - 2015. - 17 декабря (№ 51). - С. 10.

Из варяг в греки // Кобрин-информ. – 2014. – 10 апреля. - С. 5.

Восстановление Днепровско - Бугского пути.

Казакова, А. Днепровско-Бугский канал: сквозь века и судьбы / Анна Казакова // Кобрин-информ. – 2014. – 13 марта. – С. 6 : фот.

Орлова, И. В тихом течении деньги водятся / Ирина Орлова // Заря. - 2014. - 24 мая. - С. 9.

Королевский канал : история в фотографиях // Архивы и делопроизводство. - 2013. - № 4. - С. 113–122.

Котковец, А. Герои одного боя / Алла Котковец // Заря. - 2013. - 7 мая. - С. 4.

Воспоминания Н. Кузнецовой, ветерана Великой Отечественной, об обороне Днепровско-Бугского канала.

Литвинчук, В. Известный и неизвестный канал : некоторые штрихи из истории Днепровско-Бугского канала / Василий Литвинчук ; фото Валерия Короля // Заря. - 2011. - 12 мая (№ 52). - С. 6–7.

Богдасаров, А. Вернуть каналу первоначальное имя / Альберт Богдасаров // Народная газета. – 2009. – 14 кастрычніка – С. 11.

Богдасаров, А. Давайте вернем каналу его прежнее имя / А. Богдасаров // Аргументы и факты в Белоруссии. - 2009. - 7 октября (№ 41). - С. 25.

Днепровско-Бугский канал называли Королевским.

Гришковец, В. Из Черного моря — в Балтийское. Через Пинск / В. Гришковец // Заря. - 2009. - 30 мая. - С. 3.

225 лет назад начал действовать Днепровско-Бугский водный канал.

Кирилюк, Л. Биография канала-великана : проект XXI века — возрождение Днепровско-Бугского канала / Л. Кирилюк // Кобрынскі веснік. - 2009. - 1 красавіка. - С. 4.

Митюков, А. Смертельная схватка / А. Митюков // Заря. - 2009. - 26 марта (№ 34). - С. 6.

Об обороне Днепровско-Бугского канала во время Великой Отечественной войны.

Днепро-Бугский канал // 7 дней. - 2009. - 5 марта (№ 10). - С. 18.

Акулаў, Ю. Адраджэнне воднага шляху / А. Акулаў // Беларусь. Belarus. - 2008. - № 4. - С. 16–17.

На сесіі Еўрапейскай эканамічнай камісіі ААН разглядалася пытанне, звязанае з аднаўленнем воднага шляху Днепр-Вісла-Одэр.

Анцелевіч, А. «Из варяг в греки» / Александра Анцелевіч // Народная газета. - 2008. - 14 сакавіка. - С. 1, 11.

Проект ХХІ века - возрождение Днепроовско-Бугского канала.

Бествицкий, Ю. Реки станут близнецами / Ю. Бествицкий // Рэспубліка. - 2008. - 31 кастрычніка. - С. 2.

О плане мероприятий по восстановлению Днепроовско-Бугского водного пути.

Муха, Ф. Водные дороги: почему в Беларуси по ним не ходят / Ф. Муха // Рэспубліка. - 2008. - 24 кастрычніка. - С. 1, 2.

Козлович, Н. Против течения : [Днепроовско-Бугский канал] / Н. Козлович // Советская Белоруссия. - 2007. - 28 августа. - С. 10–11.

Пянко, А. Шлюзу – быть / Алексей Пянко // Кобрынскі веснік. – 2007. – 30 мая. – С. 2.

О строительстве судоходного шлюза на Днепроовско-Бугском канале.

Шевченко, А. Новый шлюз вместо старых двух / Алла Шевченко // Кобрин-информ. – 2007. – 5 июля. – С. 2.

О реконструкции Днепроовско-Бугского канала.

Котецкий, Н. Без прекращения навигации / Н. Котецкий // Кобрынскі веснік. – 2006. – 20 снежня. – С. 3.

Марчук, Н. Каралеўскі канал: праз вякі і лёс / Н. Марчук // Беларуская нива. - 2006. - 11 марта. - С. 14.

Марчук, Р. Водныя маршруты з беларускай іскрынкай / Р. Марчук // Літаратура і мастацтва. – 2005. – 3 чэрвеня. – С. 3.

Паром-працаўнік // Кобрынскі веснік. – 2005. – 26 кастрычніка. – С. 2.

Аб паромнай пераправе каля вёскі Выгада.

Пянко, А. Новый шлюз лучше старых двух / Алексей Пянко // Кобрынскі веснік. – 2005. – 16 лістапада. – С. 3.

Реконструкція Днепро-Бугскаго канала.

Тарасаў, С. Рэканструкцыя і мадэліраванне старажытных рачных і марскіх шляхоў : [бурштынавы шлях] IX–XVI стст. / С. Тарасаў // Беларускі гістарычны часопіс. - 2005. - № 3. - С. 3–14.

Павловский, Б. В круиз по Днепро-Бугскому каналу? / Борис Павловский // Беларуская думка. - 2004. - № 7. - С. 180–183.

Муха, Ф. Днепро-Бугский канал: сквозь века и судьбы : [из истории канала] / Ф. Муха // Советская Белоруссия. - 1999. - 31 июля. - С. 8.

Цуба, М. Па каналах Беларусі / М. Цуба // Камуністычная праца. - 1989. – 31 жніўня.

Мартынаў, А. Днепра-Бугскі канал: старонкі гісторыі / Аляксей Мартынаў // Камуністычная праца. – 1987. – 24 сакавіка.

Савченко, М. Новая жизнь канала / М. Савченко // Заря. – 1987. – 27 августа.

Мартынаў, А. Канал / Аляксей Мартынаў // Камуністычная праца. – 1980. – 24 красавіка.

Арэхаўскі – магістральны меліярацыйны канал

120 гадоў з пачатку будаўніцтва

Акрамя буйных каналаў, пракладзеных па тэрыторыі Беларусі, існуюць і драбнейшыя, якія выконваюць пэўныя функцыі. Да іх ліку адносіцца і Арэхаўскі канал - магістральны меліярацыйны канал на тэрыторыі Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці.

Пабудаваны ў 1905-1910 гадах як элемент водапажыўнай сістэмы Дняпроўска-Бугскага канала з возера Арэхавец (цяпер тэрыторыя Украіны, Валынская вобласць). Арэхаўскі канал з'яўляецца левым прытокам Дняпроўска-Бугскага канала і прызначаны для падтрыманьня ў ім узроўня вады.

У адміністрацыйных адносінах канал Арэхаўскі знаходзіцца ў паўднёвай частцы Кобрынскага раёна, у трох кіламетрах на поўдзень ад в. Лелікава. Уяўляе сабой лінейнае збудаванне ў выглядзе абвалаванага канала працягласцю 31,076 км з поўдня на поўнач. Прытокі: каналы Лелікаўскі, Церабовіцкі, Дзівінскі (злева), Павіццеўскі і Травінскі (справа). Вадазбор (1050 кв. км) нізінны, забалочаны. Адлегласць паміж дамбамі вагаецца ад 30 да 230 метраў.

У перыяд з 1960 года па 1980 год уздоўж канала былі пабудаваны польдэрныя меліярацыйныя сістэмы: «Кірава», «Казацкая», «Арэхаўская». «Травы», «Повіць», «Чырвоная Зорка», «Замосце», «Смалянка», «Свінарэйка», «Вярхоўе Арэхаўскага» на агульнай плошчы 14,4 тыс. га. Павярхоўны і грунтавы сцёк з польдэрных сістэм адводзіцца ў канал.

Апошнія работы па рэканструкцыі Арэхаўскага канала (працягласць 12 км) праводзіліся ў 1973 годзе. За перыяд эксплуатацыі канала адбылося перайначванне гідралагічнага рэжыму пад уздзеяннем біялагічнай і воднай дэфармацыі. У сучасным стане вялікая частка поймы зарасла густым хмызняком, асобна стаячымі дрэвамі, трыснёгам і іншай вільгацелюбівай расліннасцю. Рэчышча канала па дне мае шмат донных перакатаў і затонаў, якія ствараюць донную шурпатасць, адкосы канала стромкія, заросшыя густым хмызняком і вільгацелюбівай расліннасцю. На асобных участках канал мае звілістае рэчышча з паваротамі ў 60...90°.

Па трасе Арэхаўскага канала прадстаўлены наступныя глебаўтваральныя пароды: старажытна-

алювіяльныя пяскі, сучасныя азёрна-балотныя адклады. Арганагенныя пароды прадстаўлены драўняна-асокавым, траснікова-асокавым торфам.

З правага боку канала Арэхаўскі ў 1996 годзе быў створаны рэспубліканскі біялагічны заказнік «Званец», які ў 2010 годзе пераўтвораны ў рэспубліканскі ландшафтны заказнік. Пераўтварэнне выклікана неабходнасцю захавання ў натуральным стане ўнікальнай прыроднай экасістэмы нізіннага балота Званец, дзікіх жывёл і дзікарослых раслін, уключаных у Чырвоную кнігу Беларусі, а таксама іх месцаў пражывання і вырастання.

Эксплуатацыю Арэхаўскага канала ажыццяўляе УП «Кобрынскае прадпрыемства меліярацыйных сістэм» (УП «Кобрынскае ПМС»), адно з найбуйнейшых меліярацыйных прадпрыемстваў Брэстчыны. Асноўнай задачай службы эксплуатацыі з'яўляецца ахова і ўтрыманне ў непашкоджаным і працаздольным стане дамб абвалавання, прыбярэжнай паласы і рэчышча канала.

Канал перасякаюць лініі наземных і падземных камунікацый, пабудаваны інжынерныя збудаванні. У перыяд праходжання пікаў вясновай і летне-асенніх павадкаў праводзяцца назіранні за ўзроўнем вады з мэтай

своечасовага прадухілення размыву дамбаў. Для прадухілення павышэння ўзроўню вады вышэй за практычныя значэнні падтрымліваецца ў чыстым выглядзе берма канала шырынёй чатыры метры і адкосы ад драўняна-хмызняковай расліннасці. Тэхнічнае абслугоўванне і бягучы рамонт праводзіцца па тэхналагічных картах і схемах, распрацаваных РЦ «Меліярацыя».

Арэхаўскі канал // Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. – Мінск, 1996. – Т. 2. - С. 16.

Арэхаўскі канал // Беларуская савецкая энцыклапедыя : у 12 т. – Мінск, 1969. – Т. 1. – С. 498.

Арэхаўскі канал // Беларуская ССР : кароткая энцыклапедыя : у 5 т. Мінск, 1979. - Т. 2. - С. 64.

Ореховский канал // Белорусская ССР : краткая энциклопедия : в 5 т. - Минск, 1979. - Т. 2. - С. 469.

Арэхаўскі канал // Энцыклапедыя прыроды Беларусі : у 5 т. – Мінск, 1983. – Т. 1. - С. 134.

Арэхаўскі канал // Блакітная кніга Беларусі : энцыклапедыя. – Мінск, 1994. – С. 338.

Арэхаўскі канал // Блакітны скарб Беларусі : энцыклапедыя. - Мінск, 1994. - С. 40.

Ореховский канал // Природа Белорусии : энциклопедия : в 3 т. – Минск, 2010. – Т. 2. Климат и вода. – С. 58.

Ореховский магистральный мелиоративный канал // Природа Белоруссии : популярная энциклопедия. – Минск, 1986. – С. 203.

Калинин, М. Ю. Гидромелиоративный канал Ореховский / М. Ю. Калинин // Природные ресурсы и охрана окружающей среды Кобринского района / М. Ю. Калинин.- Минск, 2009. – С. 68.

Малой радзімы прыцяжэнне : інфармацыйна-бібліяграфічны паказальнік да 475-годдзя з часу першага згадвання ў пісьмовых крыніцах вёсак Лелікава, Павіцце Кобрынскага раёна / Кобрынская раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, цэнтральная раённая бібліятэка, аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад. С. Д. Курачук. – Кобрын, 2021. – 90 с. : фат. - (Серыя «Па вёсках нашага краю»).

Арэхаўскі меліярацыйны канал – 120 гадоў з пачатку будаўніцтва (Кобрынскі раён; 1905) // Зводны каляндар дат і падзей Кобрыншчыны : краязнаўча-бібліяграфічны каляндар на 2021–2025 гг. / Кобрынская раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, цэнтральная раённая бібліятэка, аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад.: С. Д. Курачук, Л. С. Дардзюк. - Кобрын, 2020. - С. 155.

Арэхаўскі канал - магістральны меліярацыйны канал : 110 гадоў з пачатку будаўніцтва // Водныя шляхі Кобрынскага краю : інфармацыйна-бібліяграфічны бюлетэнь з цыкла «Па старонках календара нашай памяці» / УК «Кобрынская цэнтральная раённая бібліятэка», аддзел абслугоўвання і інфармацыі ; склад.: С. Д. Курачук, Л. П. Сысоева. - Кобрын, 2015. – С. 21-22 : фат.

Змест

Прадмова	3
Самы стары меліярацыйны канал Беларусі: <i>канал Бона : 485 гадоў з пачатку будаўніцтва</i>	4
Дняпроўска-Бугскі канал: скрозь стагоддзі і <i>лёсы: 250 гадоў з пачатку будаўніцтва</i>	12
Арэхаўскі - магістральны меліярацыйны канал: <i>120 гадоў з пачатку будаўніцтва</i>	26

Інфармацыйнае выданне

Водныя шляхі Кобрынскага краю

Інфармацыйна-бібліяграфічны бюлетэнь
з цыкла
«Па старонках календара нашай памяці»

На беларускай, рускай мовах

Складальнік
Курачук Святлана Дзмітрыеўна

Камп'ютарная падрыхтоўка выдання: С. Д. Курачук
Мастацкае афармленне вокладкі: П. С. Грыневіч

Надрукавана на камп'ютарна-выдавецкай тэхніцы
Кобрынскай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы

225306 Кобрын, вул. Маршала Жукава, 12.
Дзяржаўная ўстанова культуры «Кобрынская раённая
цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма»
E-mail kobrinlib@gmail.com
www.krcls.by